

Plukovník Ing. Josef Němec, CSc.

Poznatky z VŠC armádních sborů

V průběhu uplynulých deseti měsíců jsem se zúčastnil tří velitelsko-štábních cvičení armádních sborů, z nichž každé bylo svým obsahem i způsobem řešení úkolů rozdílné. Domnívám se, že k úrovni připravenosti štábů těchto sborů, ale i dalších příslušníků Armády České republiky, by mohly přispět poznatky, které jsem při nich získal.

* * *

Velitelsko-štábní cvičení 1.as, které proběhlo v září minulého roku, bylo prvním po dlouhé absenci této formy přípravy operačních štábů. Bylo specifické tím, že se na něm poprvé ověřoval návrh nového operačního předpisu „Příprava a vedení obranné operace“. Tato skutečnost se projevila v činnosti velitele a štábu 1.as, metodách jejich práce, ale i v obsahu a formě zpracovávaných dokumentů.

Štábem zpracovaná **metodika práce** vycházela z návrhu předpisu a obsahovala nové přístupy k plánování operace. Při přípravě záměru i operačního rozkazu byla důsledně dodržována ustanovení předpisu. V jejich realizaci se však projevily některé problémy a nejasnosti, včetně toho, že nebyl důsledně používán pojmový aparát, uvedený v předpisu.

Obecný postup práce velitelů a štábu odpovídal zásadám návrhu předpisu, byl zvolen reálně a může být, podle mého názoru, využit při jakémkoliv plánování úkolů. V podstatě netradiční způsob - rozdělení štábu na dvě skupiny - byl velitelem sboru použit při řešení mobilizačního rozvinutí vojsk sboru a plánování obranné operace. VŠC prokázalo, že není dostatečně a komplexně pochopena problematika výběrového zmobilizování. Požadavky na doplnění byly příliš vysoké a nebraly v úvahu úkoly národního hospodářství v období zvyšování napětí a vzniku krize. Snaha o zmobilizování většiny svazků a útvarů již v 1. etapě je nereálná jak z hlediska možnosti doplnění, tak i z hlediska všestranného zabezpečení a požadavků na bojové stmelení, včetně využití výcvikových prostorů. Pozitivně lze v této souvislosti hodnotit zpracování „Přehledu výcvikových zařízení 1.as při bojovém stmelení“ i „Plánu bojového (odborného) stmelení vojsk“. Obdobně lze hodnotit i zpracování záměrů VŠC armádního sboru, vybraných brigád i praporů. Nejasnosti ve způsobu zpracování „Plánu postupného zmobilizování vojsk“ i další otázky spojené s mobilizací by mohly být dopracovány v předpisu do metodiky činnosti velitele a štábu při plánování operace, případně do specifik obsahu operačního rozkazu.

Připravená metodika práce se v průběhu VŠC *pružně upravovala*. Zatímco v 1. etapě byla zvolena forma postupného vyslechnutí návrhů jednotlivých funkcionářů 1.as (bez OSK), v další části cvičení byl uplatněn způsob přednesení návrhů v širším kolektivu zástupců velitele, náčelníků druhů vojsk a služeb i operačních skupin svazů (OSK). Tento způsob, i když při něm nebylo dostatečně využito formy diskuse a oponentury, se **pozitivně projevil v informovanosti všech funkcionářů štábu i v komplexnosti řešení problémů logistické**

podpory. K vyhlášení operačního rozkazu pozval velitel 1. as i podřízené velitele a v souladu s předpisem jej vyhlásil v plném rozsahu, včetně upřesnění úkolů brigádám, jejichž velitelé se rozhodnutí nezúčastňovali. Tento způsob se projevil jako **zdlouhavý a málo efektivní**, v němž hlavní myšlenky rozhodnutí zanikly. Vhodnější formou se jeví vyhlášení operačního rozkazu pouze v **potřebném rozsahu**, včetně možnosti jeho objasnění formou „diskuse u kulatého stolu“. Základním požadavkem musí být to, aby podřízení pochopili obsah a způsob plnění úkolu. V tomto duchu byla po ukončení cvičení v **návru předpisu provedena úprava** ve statí „Činnost velitele a štábu při plánování operace“.

Cvičení ukázalo **určité problémy v pochopení místa a úlohy vyčleněných operačních skupin svazů**. *Počty a složení OSK neodpovídaly reálným možnostem těchto svazů při skutečném plnění úkolů v době války a byly předimenzovány.* I když byly počty vyčleněných funkcionářů výrazně vyšší než skutečné možnosti v období války, VŠC prokázalo, že tyto OSK *nemohou splnit v plném rozsahu úkoly, které jim stanovuje návrh předpisu.* Tyto skupiny nemohou **zplánovat** stanovené úkoly, protože jim k tomu chybí potřebné rozhodovací pravomoci a potřebný řídicí aparát. Mohou pouze sladit plnění těchto úkolů a zprostředkovat požadavky velitele armádního sboru na vyčlenění úsilí pro leteckou podporu, organizaci protivzdušné obrany a logistickou podporu.

Z hlediska velení a řízení obranné operace se projeví v průběhu VŠC různé názory na možný obsah a způsob schvalování záměru a rozhodnutí velitele. V průběhu cvičení bylo přijato doporučení, aby záměr velitele armádního sboru schvaloval náčelník generálního štábu pouze v období předběžné přípravy operace. VŠC ukázalo, že je třeba věnovat větší pozornost systému PVO a klamání.

V procesu plánování se projeví i některé **problémy** v souvislosti se zavedením systému logistiky. Náčelník logistiky armádního sboru není v nové organizační struktuře zástupcem velitele, což vyvolává řadu problémů nejen legislativně-právních, ale i odborných. Oblast řešená náčelníkem a správou logistiky je značně rozsáhlá a pro přípravu i vedení operace jedna z nejvýznamnějších. Tato skutečnost nebyla při VŠC plně doceněna. Obdobně tomu bylo i při řešení otázek obrany a ochrany útvarů a zařízení řízení logistiky.

Velitelsko-štabní cvičení také ukázalo, že **nejsou dořešeny otázky obrany i ochrany teritoria armádního sboru mimo prostor jeho obrany (zázemí) a problematika vojsk územní obrany.**

Velitelsko-štabní cvičení 2. as „PŘEHRADA 95“ se uskutečnilo ve dnech 28. - 31. 3. 1995. Mezi jeho cíle také patřilo ověření návrhu nového operačního předpisu a změn v systému velení a řízení.

Průběh VŠC potvrdil, že zásady **přípravy obranné operace**, uvedené v návrhu předpisu, jsou reálné a že **není nutno provádět zásadní změny v jeho struktuře ani obsahu.** Ukázalo se ale, že je účelné **rozpracovat problematiku provedení sborového protiúderu a použití vojsk územní obrany**, včetně jejich zasazení při řešení nestandardních situací. Přitom specifikovat zejména místo a úlohu vojsk vyčleněných k úzávěře státní hranice a vojsk určených k jejímu překrytí. Je potřebné také doplnit terminologický slovník o nové pojmy, které se objevily při řešení této problematiky. Prokázala se nutnost dále rozpracovat a ujednotit názory na chápání palebného a elektronického působení na protivníka, dopra-

covat další varianty činnosti velitele a štábu, řešit některé otázky postupného mobilizačního rozvinutí a logistické podpory vojsk.

Průběh cvičení, podle mého názoru, také potvrdil, že souběžně se změnami zásad vedení obranné operace, organizačních struktur, výzbroje Armády České republiky a požadavky na interoperabilitu je **potřebné měnit v účelném rozsahu i systémy velení a řízení vojsk**, a to jak v horizontální, tak i vertikální rovině. Přitom je třeba respektovat úkoly, které vyplývají z působnosti jednotlivých organizačních prvků a vazby vznikající po vojenské i nevojenské linii v míru i za války.

Systém velení a řízení sboru, ověřovaný na VŠC, vycházel z organizační struktury stanovené NGŠ k 1. 4. 1994. Na základě poznatků ze cvičení je možné konstatovat, že vytvořený systém zabezpečoval v potřebném rozsahu řízení polních vojsk i řízení ochrany a obrany teritoria.

V souvislosti s řešením *nestandardních situací*, jakými bylo například vytvoření uzávěry státní hranice, evakuace obyvatelstva z prostoru obrany operačního uskupení, zřizování táborů pro uprchlíky, a při řešení dalších otázek, jakými je např. ochrana objektů obrany, významných kulturních a historických památek atd., se projevil **rozdílné názory na způsoby velení vojskům územní obrany a dalším silám na teritoriu**. Představy o způsobu realizace se lišily nejen mezi cvičícím 2.as a operační skupinou 1.as, ale panovala i nejednotnost uvnitř jednotlivých štábů. Rozdílné názory byly zřejmě i uvnitř ředitelství cvičení (ŘC) a rozhodčí služby (RS) a lze je v obecné rovině shrnout do dvou základních směrů:

První z nich, prezentovaný zejména velitelstvím 2.as, požaduje změnu stávající organizační struktury velitelství armádního sboru. Jeho podstata spočívá v tom, že již v míru je určen *samostatný funkcionář* na úrovni zástupce velitele sboru, který *odpovídá za přípravu i vedení obrany na určeném teritoriu (zázemí)*. K tomu má vytvořen prvek (např. Oddělení řízení obrany teritoria), jenž bude tuto problematiku komplexně řešit.

Druhý směr, jehož zastáncem je zejména 1.as, spočívá v *zachování stávající organizační struktury štábu armádního sboru* s tím, že tato postačuje v plném rozsahu i k řešení uvedených problémů. Tento postoj může mít své racionální zdůvodnění, ale může také vycházet z neochoty přijmout něco nového, co nabourává vžitě metody práce a stereotyp. Může být ovlivněn i skutečností, že se 1.as při žádném z provedených velitelsko-štabních cvičení nemusel zabývat otázkami velení teritoriu při vyčlenění polních vojsk sboru do operačního uskupení působícího na území druhého armádního sboru.

Na základě posouzení reálné činnosti velitelství a štábu 2.as v průběhu VŠC, podkladů získaných od ŘC, RS i cvičících a poznatků o problematice ochrany a obrany teritoria v některých evropských zemích se domnívám, že by bylo účelné v co nejkratší době **vytvořit podsystém řízení ochrany a obrany teritoria**, tvořený vzájemně propojenými prvky generálního štábu, armádních sborů a velitelství územní obrany (dříve VDV) tak, aby nemuselo docházet k výrazným změnám v působnosti ani v jejich organizačních strukturách při přechodu z mírového na válečný stav.

Domnívám se, že ve štábu armádního sboru je účelné vytvořit mírově funkci „*Zástupce velitele pro obranu teritoria*“ a „*Skupinu plánování a řízení obrany teritoria*“, jako součást operační správy. Tato skupina by se za branné pohotovosti státu rozvinula na „*Správu řízení*“

obranu teritoria", která by byla jádrem „Vojenského (územního) velitelství“. To by plnilo tyto úkoly:

- plánování a koordinace plnění úkolů ochrany a obrany teritoria (zázemí),
- řízení podřízených velitelství územní obrany,
- řízení bÚO "A", které nejsou začleněny do operačního uskupení,
- součinnost s orgány státní správy a samosprávy.

Tím by byly pro válečný stav vytvořeny podmínky pro oddělené velení polním vojskům, cestou armádních sborů a řízení ochrany a obrany teritoria cestou vojenského (územního) velitelství.

Na stupni generální štáb by činnost na teritoriu mohl řídit „Zástupce NGŠ“ s „Odborem řízení obrany teritoria“, který by se vytvářel ze složek GŠ za branné pohotovosti státu a který by byl součástí hlavního místa velení.

Cvičení podle mého názoru potvrdilo, že k dosažení účinnější změny v systému velení a řízení armádního sboru chybí především počítačové sítě a kvalitnější systém spojení. Z hlediska dalšího zvyšování efektivnosti velení stále více do popředí vystupuje požadavek na vytváření a postupné ověřování autonomních modelů boje a operace, jako nedílné součásti rozhodovacího procesu velitele a štábu.

Svoje poznatky a zkušenosti z VŠC 1. a 2.as jsem měl možnost v rámci programu MIL-TO-MIL porovnávat ve dnech 11. - 15. 5. 1995 s činností velitele a štábu při VŠC 5.as (USA/SRN) CENTRAL FORTRESS 95.

Cílem naší účasti na VŠC bylo získat zkušenosti z plánování operace na stupni armádní sbor a další informace, potřebné k ujednacení standardních plánovacích postupů a k dosažení interoperability s armádami NATO.

Tříčlenná pracovní skupina ÚOS AČR a VA Brno byla na štábu 5.as přijata velice dobře a měla přístup na všechna místa velení i jejich jednotlivá oddělení s výjimkou pracoviště velitele a NS. Tím, že se mohla zúčastnit všech briefingu (denní upřesňování situace) s výjimkou jednoho, který byl označen jako *TAJNÝ*, a měla k dispozici zpracovaný operační plán, byly vytvořeny podmínky pro získání objektivních informací.

Vzhledem k odlišnému způsobu přípravy a řízení cvičení v NATO se pracovní skupina AČR zúčastnila pouze etapy vedení bojové činnosti. Plánování obranné operace 5.as (USA/SRN) proběhlo v předchozím období a trvalo zhruba 2 měsíce. VŠC, kterého jsme se zúčastnili, je součástí celoroční komplexní přípravy štábu 5.as, která vyvrcholí cvičením *WARFIGHTER* ve dnech 1. - 7. 11. 1995.

Ze cvičení jsem získal řadu poznatků, z nichž za zajímavé a poučné považuji zejména následující:

Přípravu velitelsko-štabního cvičení i jeho průběh řídil velitel 5.as generálporučík John Abrams. Z nadřízeného stupně velení *LANDCET* se cvičení zúčastnila pouze úzká skupina funkcionářů v hodnostech plukovník nebo podplukovník, která vystupovala ve funkci pozorovatelů a do průběhu cvičení v podstatě nezasahovala.

V jednotlivých odděleních štábu tohoto mezinárodního armádního sboru jsou organicky zařazeni příslušníci armády SRN, kteří se v plném rozsahu podílejí na přípravě cvičení i na plánování a vedení operace. Dokumentace je až do stupně divize vedena v angličtině.

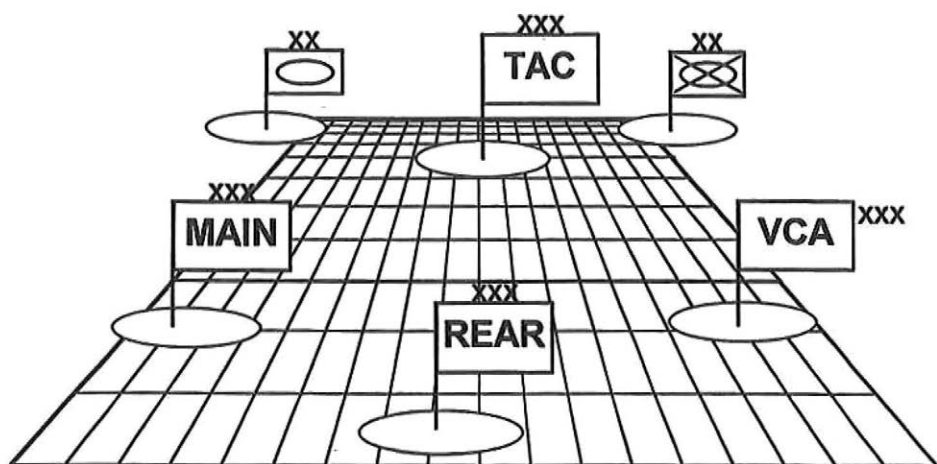
Cvičení bylo zpracováno na mapách reálného terénu (území západní Evropy) s tím, že na něm byly vytvořeny fiktivní státy *BURGLAND*, *ELSTER* a *VISTULA*. Uskutečnilo se

v mírových posádkách nebo ve výcvikových základnách. U 5.as byla rozvinuta tato velitelská stanoviště:

- Hlavní místo velení (*MAIN*) - GIESSEN
- Taktické místo velení (*TAC*) - GIESSEN
- Místo velení pro působení na protivníka v hloubce jeho sestavy (*VCA*) - GIESSEN
- Týlové velitelské stanoviště (*REAR*) - WIESBADEN.

První tři velitelská stanoviště byla tvořena rozvinutými mobilními pracovišti, spojenými do určitých celků. Týlové velitelské stanoviště bylo rozmístěno v upravené hale. Schéma rozmístění jednotlivých míst velení armádního sboru je znázorněno na obrázku 1. K jejich organizaci a počtům se vrátím v dalším článku.

MÍSTA VELENÍ ARMÁDNÍHO SBORU

Obr. 1

Rozehra činnosti protivníka a rozhodčí služba se uskutečňovala pomocí výpočetní techniky přímo ze simulačního centra 5.as v Darmstadtu. V simulačním středisku bylo rozvinuto cca 70 pracovních stanic (v každé z nich počítač, 3-4 monitory, tiskárna atd.) a pracovalo v něm zhruba 700 osob.

Podstatný rozdíl proti AČR je ve vybavení jednotlivých pracovišť technikou, a to jak výpočetní, tak i komunikační, grafickou atd. To vede k výrazným rozdílům v metodách práce velitele i štábu. Jednotlivá střediska míst velení jsou vybavena televizní technikou, pracující ve výpočetní síti jako multimédium a umožňující trvalé vizuální spojení velitele nejen se všemi příslušníky hlavního místa velení, ale i spojení s jednotlivými pracovišti ostatních míst velení (pomocí satelitu). Návrhy jednotlivých funkcionářů a průběžná rozhodnutí velitele sboru nejsou tedy přednášeny osobně u velitele nebo v nějakém centru, ale jsou uskutečňovány cestou televizního signálu. Stejně je prováděno každodenní upřesňování situace (*briefing, update*), které velitel uskutečňuje zpravidla v době od 07.00 do

09.00 h. Tím je dosaženo trvalé informovanosti všech příslušníků štábu armádního sboru i divizí o změnách situace a průběžných rozhodnutích velitele, která jsou v průběhu vedení operace vydávána i písemnou formou.

V této souvislosti je třeba zdůraznit to, že na všech pracovištích jsou vytvořeny dvě směny (denní a noční), které se pravidelně střídají a předávají si informace v době od 06.30 do 07.00 h. Informace pro velitele i návrhy na řešení situace nepřednáší náčelník oddělení nebo jeho zástupce, ale ten, kdo je o situaci skutečně nejlépe informován. Noční směna v průběhu dne odpočívá (spí, sportuje apod).

Výpočetní technika je využívána zejména ke zpracování rozkazů a grafických výstupů ve formě schémat, potřebných k objasnění způsobu řešení úkolu a k prezentaci.

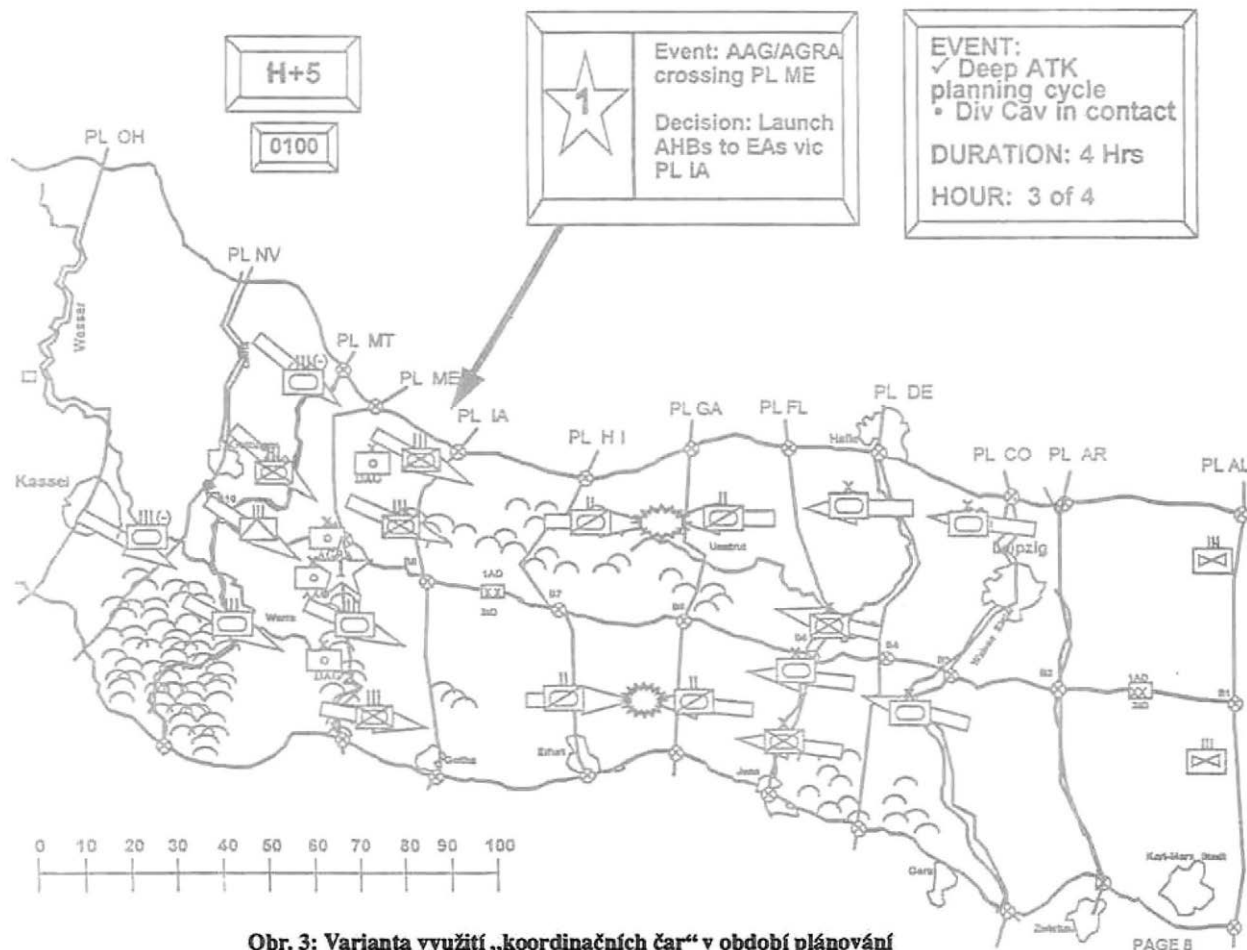
Grafické výstupy pro plánování a vedení operace jsou pojaty zcela odlišně než v AČR. Technika jejich zpracování a zejména předávání mezi jednotlivými pracovišti a místy velení je diametrálně rozdílná. Vyplývá to zejména z toho, že jediným „právním“ dokumentem je textově zpracovaný operační plán s přílohami. Grafické výstupy jsou pouze pomocnými dokumenty. Rozhodnutí není zpracováno na mapě. Je zpracováno pouze ve formě schémat formátu A4, která jsou přílohou operačního plánu. Toto schematicky vyjádřené rozhodnutí, obsahující zpravidla pouze rozhraní, prostory rozmístění, koordinační body a koordinační čáry, je grafickou technikou přeneseno během několika vteřin na velkorozměrovou fólii do všech míst velení. Tyto fólie jsou potom připevněny na mapu. Situační značky sboru, divizí a brigád (průmyslově vyrobené), šipky a názvy koordinačních čar jsou na fólii připevněny samolepicími páskami a při změně situace jsou pouze přemístěny. Místo pracovní mapy je používáno zařízení formátu A0, které umožňuje zakreslit fixem na fólii dvě samostatné situace nebo pracovní poznámky s možností jejich okamžitého přenosu na papír formátu A4. Zákres je možno z fólie jednoduše odstranit pomocí „stěrky“. Varianta řešení situace na tomto zařízení je uvedena na **obrázku 2**.

Při VŠC 5. se potvrdilo, že v armádě USA *nejdou zpracovány* „metodiky práce“ jako v AČR, ale plánovací proces je prováděn na základě „standardních postupů“, uvedených v předpisu FM-101-5. Metody práce vycházejí ze stupně vycvičenosti štábu a jsou odvozeny od osobnosti a profesionální připravenosti velitele sboru. Štáb v průběhu cvičení pracuje samostatně a velitel do tohoto procesu vstupuje pouze při ranním upřesnění úkolů; jinak výjimečně.

Jednotlivá pracoviště štábu jsou strukturována tak, aby mohla řešit problém komplexně. Jako příklad je možno uvést organické zařazení skupiny vyhodnocení terénu (5 příslušníků ženijního vojska s topografickou specializací) do oddělení zpravodajského zabezpečení (G2). Potom může oddělení zpravodajského zabezpečení skutečně objektivně informovat velitele o vlivu terénu na možný průběh operace.

Obdobně je na hlavním místě velení spojena část personálního oddělení (G1) a část řešící logistiku (G4). Tato část štábu zabezpečuje mimo jiné komplexní doplňování armádního sboru technikou i osádkami, včetně zabezpečení jejich vycvičenosti.

Vzhledem k tomu, že se v průběhu VŠC neřešilo plánování operace, nebylo možno objektivně posoudit otázky spojené s tímto procesem. V diskusi a při studiu dokumentace se potvrdilo, že záměr operace ani její plán nejsou schvalovány nadřízeným a organizace

součinnosti není samostatnou činností v období přípravy operace. Je chápána pouze jako nezbytná, průběžná, konkrétní a věcná součást celého procesu plánování.

Úkoly podřízeným jsou vydávány velice stručně. V zásadě jde pouze o stanovení cíle a pochopení místa podřízeného při plnění úkolu. Jak dosáhne podřízený tohoto cíle je ponecháno na jeho rozhodnutí. V průběhu operace upřesňuje velitel sboru úkoly krátkými dílčími rozkazy. Při analýze i upřesňování úkolů štáb využívá určených „koordinačních čar“, k nimž jsou vázána jednotlivá, předem stanovená opatření. Varianta využití těchto čar v období plánování je uvedena na **obrázku 3**.

Značná pozornost je v období plánování a v průběhu vedení operace věnována palebnému a elektronickému působení na protivníka v hloubce jeho sestavy. Tato činnost je řízena z relativně samostatného místa velení (VCA), vzdáleného přibližně 5 km od hlavního místa velení. Činnost na něm řídí náčelník dělostřelectva 5. armádního sboru. Je chápáno v celém komplexu jako působení dělostřelectva, bitevních vrtulníků, prostředků PVO, REB a letectva. U armádního sboru se plánuje a provádí do hloubky 150 km, u divize do hloubky do 30 km a označuje se *DEEP*. (Toto velitelské stanoviště bylo při VŠC 5.as rozmístěno v bezprostřední blízkosti hlavního místa velení.)

* * *

Zkušenosti z velitelsko-štabních cvičení 1. a 2.as AČR a 5.as (USA/SRN) mě utvrdily v názoru, že **klíčovou otázkou interoperability štábů AČR a NATO je oblast velení, řízení a komunikace v jejím celém komplexu.**

Obtíže ve vzájemné spolupráci mohou vznikat z různého pojetí místa a úlohy velitele a štábu v rozhodovacím procesu a jejich vzájemného vztahu. **Podstatné rozdíly** jsou ve způsobech, obsahu i formě jednotlivých dokumentů a jejich úloze v procesu velení. Nejvíce se to projevuje v pojetí grafické dokumentace. Dílčí problémy mohou nastat i ve způsobech přípravy a provedení velitelsko-štabních cvičení.

Z hlediska komunikace se jeví jako základní problém vybavení štábů technickými prostředky a jazyková bariéra.

Domnívám se, že ke zlepšení úrovně myšlení a práce našich operačních štábů by výrazně mohla přispět účast hlavních funkcionářů 1. a 2.as AČR na závěrečném VŠC 5.as (USA/SRN) ve dnech 1. - 7. 11. 1995.

V této souvislosti si však nemohu odpustit jednu poznámku, která je inspirována rozhodnutím, podle kterého musí být do kurzů v zahraničí vysíláni funkcionáři mladší 35 let. Toto rozhodnutí má svou logiku v tom, že právě tito lidé by měli být páteří nově se transformující Armády České republiky. Nevím přesně, kolik příslušníků AČR této věkové kategorie s perfektní znalostí angličtiny absolvovalo krátkodobá, ale i dlouhodobá školení v kurzech a ve školách armád NATO, nevím, kolik lidí se zúčastnilo zahraničních cest i návštěv v rámci programu MIL-TO-MIL. Jedno však vím jistě. Minimum z nich publikovalo poznatky z těchto cest, které mohly významně přispět k rozvoji operačního umění, ve vojenském odborném tisku nebo na odborných shromážděních. Domnívám se, že řada z nich měla výrazně lepší podmínky než naše pracovní skupina pro získání informací z oblasti operačního umění, které mohly být efektivně využity při zpracování operačního předpisu a zvýšení úrovně velení a řízení armádních sborů i přiblížení Armády České republiky standardům NATO.